

TÜRÜK
Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
2016 Yıl:4, Sayı:8
Sayfa:11-13

ISSN: 2147-8872

GELENEĞE AÇILAN PENCERE GÜNÜMÜZ İMLASIYLA NECÂTÎ BEY DÎVÂNÎ

Bedriye Gülay Açar*

Klasik Türk şiiri ile günümüz okuyucusu arasındaki en büyük engel, günümüz okuyucusunun o dönemin metinlerindeki dil, üslup, kelime ve cümle yapısına aşına olmamasıdır. Şiirdeki günlük ve sosyal hayat unsurları; gelenek, görenek ve âdetler; şairlerin dünya algısı ve bu algı ile yeni baştan inşa ettikleri somut ve soyut arasındaki gerçeklik zaten okuyucunun zihninde gerekli karşılığı tam olarak bulamazken, buna dil, kelime, üslup ve sentaks zorluğu eklendiğinde iş, okuyucu için, içinden çıkılmaz bir hâle gelmektedir. Modern dünyanın hızına yetişemeyen şiirin, karanlık mahfillerdeki sürgünü günümüz insanının şiirle arasındaki uçurumu açık seçik göstermekten, okuyucunun çetrefilli beyitlerin içine dalıp onlardaki mana incisini aramasını beklemenin hayal-i muhal olduğu apaçık ortadadır. Ama kıyıda köşedeki tozlu raflarda mazinin en şaşaalı ve asil günlerinin yadigârı olarak yüzyıllara meydan okuyan “haşre dek sönmeyecek meşalemiz”, ata mirası vasfıyla vârislerini beklemektedir. Kendisine has fikir ve hayal deryasıyla klasikleşen bu şiirin, geniş kitlelerce layıkıyla anlaşılması için kaleme alınan çalışmalara rastlanılması bir umut ışığı olarak gözükse de, bu çalışmaların hemen hemen tamamına yakın bir kısmı, tanıtım eksiklikleri, popüler neşir ithamları, gerekli desteği görememe vb. sebeplerden ötürü kişisel bir çaba ve mesai hâlinde kalmaktadır. Bunun yanı sıra ilmî çalışmaların kendine has metotları, bu metotların bizzat kendilerinin dahi kimi zaman birbiriyle ortak bir noktada buluşamaması ve çeviriyazıya aktarılan metnin onun erbabı dışındakilerce anlaşılmasının güçlüğü geniş okur kitlesinin şiir zevkini okşamaktan mahrumdur. Bu sebeple Atatürk Kültür Merkezi, ortaya koyduğu bir projeye, İslam medeniyeti dairesine girişimizin edebî noktadaki tezahürü olan bu şiiri günümüz okuyucusuna layıkıyla tanıtma görevini üstlenmiştir.

“Klasik Şiirimizin Zirve Eserleri” isimindeki bu projenin ilk meyvesi Klasik Türk şiirinin klasikleşmesinde ve Arap-Fars edebiyatlarının tahakkümünden kurtulmasında büyük emeği olan 15. yüzyılın meşhur şairi Necâtî Bey’in divanıdır. Sakarya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Ozan Yılmaz’ın yaklaşık iki senelik bir mesai ile hazırladığı “Necâtî Bey Dîvânı” isimli çalışması iki cilt hâlinde Ekim 2015’te basılmış ve okuyucu karşısına çıkmıştır.

* Arş.Gör., Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, bgacar@sakarya.edu.tr

Atatürk Kültür Merkezi Başkanı Prof. Dr. Turan Karataş'ın takdimiyle başlayan eserin ilk cildi Necâfî Bey'in hayatına ve divanına dair bilgiler, Necâfî Bey için sınırlı kaynakça, divan metninin hazırlanışında benimsenen ilkeler ve divan metninden oluşmaktadır. Araştırmacı, Necâfî Bey'in hayatı ve divanına dair bilgiler verdiği kısımda şairin özgeçmişi ve eserleri üzerinde durmuş, daha önce Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan tarafından hazırlanan ilmî neşri esas olarak kabul ettiğini belirttikten sonra, Tarlan'dan farklı olarak kendisinin ulaştığı bazı divan nüshalarından (Michigan Üniv. Türkçe Yazmalar 403; Dîvân-ı Necâfî Beg, Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 3883; Dîvân-ı Necâfî Beg, Fransa Milli Kütüphanesi Turc 281; Dîvân-ı Necâfî Beg, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları 45) hareketle altı gazel, biri Farsça olmak üzere iki kaside, iki Farsça nazm ve bir farsça müfredi kendi neşrine dâhil ettiğini ifade etmiştir.

İlmî neşir olma iddiası taşımayan fakat metin içerisinde izlenen tutarlı yol ve benimsenen ilkelerle popüler bir basım da olmayan bu çalışmada güdülen temel gaye, Klasik Türk şiirinin günümüz okuyucusuyla buluşturulması olduğundan metin çeviriyazı alfabesine aktarılmamış ve gerekli görülen yerlerde vezinden feragat edilmiştir. Zaten divanın Tarlan tarafından hazırlanan neşrinin, ilmî çalışmalarda ihtiyacı karşılayacağı göz önünde bulundurularak metin, çeviriyazı külfetinden kurtarılmış ve okuyucunun metne daha rahat bir şekilde yaklaşması hedeflenmiştir. Yukarıda belirtildiği gibi, araştırmacı, Tarlan'ın görmediği bazı nüshaları da göz önünde bulundurmuş, bununla beraber başkalarına aidiyeti ispat edilmiş şiirleri de ayıklamıştır. 15. yüzyıla ait olup Eski Anadolu Türkçesi döneminin bir mahsulü olan divan, tabiatıyla bu dönem Türkçesinin ses ve şekil özelliklerini taşımaktadır. Bunun geniş okuyucu kitlesi için büyük bir müşkül olması sebebiyle eserde günümüz Türkçesinin ses, şekil ve imla özelliklerine büyük ölçüde sadık kalınmıştır. Örneğin yapım ve çekim eklerinde o döneme has olan yuvarlaklaşma veya darlaşmalar göz ardı edilmiş, içinde kapalı /e/ taşıyan kelimeler güncel imlaya taşınmış, arka damak ünsüzü /h/ içeren kelimelerin günümüzde yaşayan biçimleri tercih edilmiş, kelimelerin kök, gövde veya eklerindeki ünsüzler gerekli yerlerde günümüz imla kuralları çerçevesinde sertleştirilmiş veya yumuşatılmıştır.

Araştırmacı Arapça ve Farsça kelimelerde ve yapılarda da belli bir yol izlemiştir: Arapça "el" takısıyla meydana getirilen tamlamalar bitişik yazılmış; ayın harfi, bir karışıklık çıkarması muhtemel olan kelimeler dışında, başta, ortada ve sonda gösterilmemiş; Arapça kelimelerin günümüz Türkiye Türkçesinde kullanılan şekilleri metne alınmıştır. "-“ işaretini Farsça izafetler ve birleşik sıfatlar dışında kullanmamaya çalışan araştırmacı, Farsça birleşik isimleri, fiil gövdeleriyle yapılan birleşik sıfatları ve ön ekleri bitişik yazmayı tercih etmiştir. Farsça ve Arapça iktibaslar metinde Latin harfleriyle ve eğik olarak gösterilmiş, dipnotlarda tercümelerine yer verilmiştir¹.

¹Örneklere verilen beyitlerin ilki Tarlan neşrine, ikincisi Yılmaz neşrine aittir: Tarlan, Ali Nihat, **Necati Beg Divanı**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: İstanbul, 1997; Yılmaz, Ozan, **Necâfî Bey Dîvânı**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları: Ankara, 2015, c.I.

- 1- Pâre pâre eyler ise bağrumı peykân-ı dōst
Dīdeden her pâresi çıkub diye kim kıanı dōst (Gazel 30/1)

Pâre pâre eyler ise bağrımı peykân-ı dost
Dīdeden her pâresi çıkıp diye ki hani dost(Gazel 30/1)
- 2- Ağzı gönca beli ince dil-rübâlar yok dimez
Ey Necâtî işte bak gerekse öp gerekse koc (Gazel 40/6)

Ağzı gönca beli ince dilrübâlar yok demez
Ey Necâtî işte bak gerekse öp gerekse kuç (Gazel 40/6)
- 3- Dün gece beyt-ül-ğazende fūrķati ile âh kim
Ol ķadar ağlamışam kim yaş yirine kıan gelür (Gazel 178/2)

Dün gece Beytülhazen’de firķatiyle âh ki
O kadar ağlamışım ki yaş yerine kan gelir (Gazel 179/2)
- 4- İçerüz sākî elinden bâde-i ط من مزی د
Bizi ser-hoşluğdan ağlar şanma biz ayıklarız (Gazel 214/5)

İçeriz sākî elinden bâde-i hel min mezîd
Bizi sarhoşluktan ağlar sanma biz ayıklarız (Gazel 216/5)

(Arapça ibareye verilen dipnot: Kurân-ı Kerîm, Kâf 50/30: “Daha var mı?”)

Yine araştırmacı birinci cildin sonunda Necâtî Bey’in Farsça şiirlerine yer vermiştir. Bir kaside, beş gazel, dört kıta, iki nazm ve iki müfreden oluşan toplam on dört adet Farsça şiir Arap alfabesiyle yazılmış, her bir beytin altında Türkçe tercümesi verilmiştir.

از بر لاله دور کن سنبل نیم تاب را

رخ بنما و تاب ده پنجه آفتاب را

{Boynu bükük sünbülü, lalenin koynundan uzaklaştır. Yüzünü göster ve güneşin bileğini bük} (Farsça Gazel 1/1)

Çalışmanın ikinci cildi Necâtî Beg divanının Michigan Üniversitesi Türkçe Yazmalar 403 numarada yer alan nüshasının tıpkıbasımından oluşturmaktadır. 212 varak ve 15 satırdan oluşan ciltli elyazması talik yazıyla yazılmıştır.

Doç. Dr. Ozan Yılmaz’ın hazırladığı Necâtî Bey Dîvânı, Atatürk Kültür Merkezi bünyesinde hazırlanan “Klasik Şiirimizin Zirve Eserleri” projesinin ilk halkası olarak iki cilt hâlinde günümüz okuyucusuna sunulmuştur. “Klasik Türk şiirinin tadına varmak için ciddi bir okuma kitabı” olma iddiası ve gayesiyle hazırlanan Necâtî Bey Dîvânı, bir milletin geçmişi, hâlihazır ve geleceği arasında köprü olma vazifesini üstlenmiş görünmektedir. Özellikle gençlerin, ilmî neşirlerden sıkılan heveslilerin, popüler neşirleri yetersiz bulanların başucu kitabı olabilecek bu eser, projenin kapsamındaki diğer divanların da müjdecisi niteliğindedir.